

Ks. Feliks Gryglewicz, Lublin

PIERWOTNA LITURGIA CHRZTU ŚW. JAKO ŹRÓDŁO PIERWSZEGO LISTU ŚW. PIOTRA

W pierwszym liście św. Piotra uwagę egzegetów zwróciły liczniejsze niż w innych pismach Nowego Testamentu aluzje do chrztu św. (np. 1, 3. 23; 2, 2; 3, 20 n itp.). Szukając wytłumaczenia tego faktu R. Perdelwitz wysunął hipotezę, że pierwszy list św. Piotra składa się z dwóch części: przemówienia z okazji chrztu św. (1, 3—4, 11) i właściwego listu dotyczącego zachowania się wiernych w czasie prześladowań. Obydwie te części pisane i istniejące samodzielnie, zostały połączone i wydane jako jeden list¹⁾. Zdaniem W. Bornemanna 1 P 1, 3—5, 11 to przemówienie Sylwana z okazji chrztu św., a wszystko inne to dodatki redaktora²⁾.

Hipoteza R. Perdelwiza została przyjęta przez uczonych protestanckich³⁾, z których H. Preisker jest nawet

¹⁾ R. Perdelwitz, *Die Mysterienreligion und das Problem des I Petrusbriefes*. Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten 11, 3. Giessen 1911.

²⁾ W. Bornemann, *Der erste Petrusbrief, eine Taufrede des Silvanus?* Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 19 (1919—20) 143—165.

³⁾ B. H. Streeter, *The Primitive Church*. London 1929, 115 n. H. Windisch, *Die katholischen Briefe*. Handbuch zum Neuen Testament 15. 2 Aufl. Tübingen 1930, 82. F. W. Beare, *The First Epistle of Peter*. Oxford 1947. E. Krafft, *Christologie und Anthropologie im I Petrusbrief*. Evangelische Theologie 1950-1, 120 n. J. Coutts, *Efesians 1, 3—14 and 1 Peter 1, 3—12*. *New Testament Studies* 3 (1956) 115—127 jest zdania, że pierwszy list św. Piotra to jest homilia oparta na tekstach modlitw. E. Lohse, *Paränese und Kerygma im I Petrusbrief*. *Zeitschrift für die*

zdania, że pierwszy list św. Piotra powtarza nie przemówienie, ale samą liturgię chrztu św. Jego zdaniem 1 P 1, 3—21 stanowi część ceremonii odprawianych w Rzymie przed chrztem św., a teksty od 1, 22 odnoszą się do ceremonii po chrzcie św. 4).

Podobną opinię głosi F. L. Cross, twierdzi jednak, że tekst pierwszego listu św. Piotra to jest część celebransa z całego nabożeństwa odprawianego w wigilię Paschy 5).

Ze strony katolickiej sprawa liturgii chrztu św. w pierwszym liście św. Piotra była tematem studium M. E. Boismarda OP. 6). Wyniki jego badań podajemy w skrócie.

Po porównaniu zbieżności zarówno językowych jak i treściowych pomiędzy pierwszym listem św. Piotra, a listami św. Pawła do Tytusa (2, 11—14; 3, 4—7), do Galatów (3, 23) i do Kolossan (3, 1—4, 6); pierwszego listu św. Piotra z pierwszym listem św. Jana (3, 1—11), oraz pierwszego listu św. Piotra z listem św. Jakuba (1, 2—3. 12. 17—27; 2, 1—13; 4, 6—10) M. E. Boismard dochodzi do przekonania, że w pierwszym liście św. Piotra:

w. 1, 3—5 to jest hymn z ceremonii chrztu św. powtórzony w liście prawie dosłownie;

w. 1, 6—9 należały także do liturgii, ale nie były związane z poprzednim hymnem. Autor pierwszego listu św. Piotra powiązał je, aby otrzymać pełny schemat wymieniający Trójcę św., jak już jest zaznaczone w adresie listu;

w. 1, 13—21 jest to homilia przygotowująca do chrztu św., w której ten, kto ceremonii przewodniczył, miał wiele swobody. Autor tego listu jednak homilię jego streścił wiernie, zwracając uwagę na przejście Żydów z Egiptu do Ziemi Obiecanej jako na typ odbywającej się ceremonii;

neutestamentliche Wissenschaft 45 (1954) 68—89 mówi o tym, że w pierwszym liście św. Piotra znajdujemy teksty wyznania wiary i religijnych pieśni pierwotnego chrześcijaństwa.

4) H. Preisker w: H. Windisch, Die katholische Briefe. 4 Aufl. Tübingen 1951, 156 n.

5) F. L. Cross, 1 Peter, a Paschal Liturgy. London 1954.

6) M. E. Boismard, OP, Une liturgie baptismale dans la prima Petri. Revue Biblique 63 (1956) 182—208. 64 (1957) 161—183.

w. 1, 22—2, 10 M. E. Boismard za H. Preiskerem uważa za homilię wygłoszoną po chrzcie św. Zwracała ona uwagę, poza poprzednim typem, na ponowne zrodzenie dzięki słowu Bożemu i na moralne obowiązki, jakie z niego wypływają;

w. 2, 11—3, 7; 5, 5a — to są wskazówki idealnego chrześcijańskiego życia dane poszczególnym stanom;

w. 5, 5b—9 to jest hymn na zakończenie cermonii chrztu św. powtórzony przez autora listu w sposób swobodny;

w. 3, 8—9 stanowi listę cnót, które polecano wiernym. Nie wiadomo jednak kiedy to miało miejsce;

w. 3, 10—12 = Ps 34, 13—17 — to jest hymn śpiewany w czasie ceremonii liturgicznych;

w. 3, 13—4, 6 to kompozycja autora listu, która nie należała do liturgii chrztu św. Autor jednak przy jej tworzeniu korzystał z liturgicznych tekstów;

w. 4, 12—5, 4 jedynie, zdaniem M. E. Boismarda nie należały, ani nie są związane z pierwotną liturgią chrztu św.

Zajęcie stanowiska wobec badań nad pierwotną liturgią chrztu św. i nad wykorzystaniem jej tekstów w pierwszym liście św. Piotra, nie jest sprawą łatwą ze względu na to, że brak nam samych tekstów pierwotnej liturgii chrztu św. Badania nad nią i wyniki, które są podawane, opierają się tylko na porównaniu ze sobą podobnych tekstów Nowego Testamentu, a specjalnie listów, które zdaniem badaczy od tej liturgii zależeć powinny. Po wyeliminowaniu z nich tego, co zdaniem egzegetów jest wkładem samych natchnionych autorów, to co w tych listach jest wspólne, uważają za należące do pierwotnej liturgii. Przy zaliczeniu jakiegoś fragmentu do tekstów pierwotnych, a wykorzystywanych przez natchnionego autora, odgrywają też rolę wyrażenia i formy gramatyczne rzadko spotykane, pierwotne, nieporadne określenia teologiczne itp. Jakkolwiek kryteria te trzeba uznać za słuszne i za słuszne uznać przypuszczenie, że natchniony autor mógł korzystać ze znanych sobie i czytelnikom tekstów liturgicznych, to jednak brak sprecyzowania kryteriów, a przede wszystkim brak pierwotnych tekstów liturgicznych budzi obawę przed zbyt pochopnym zaliczeniem pewnych tekstów No-

wego Testamentu do tekstów pierwotnej liturgii. Mogą one bowiem być zależne tylko od pierwotnej katechezy wspólnej wszystkim gminom kościelnym ⁷⁾.

W dowodzeniu i wynikach, do jakich doszedł M. E. Boismard, można przyjąć za słuszne przekonanie, że autor pierwszego listu św. Piotra — sam św. Piotr czy też jego sekretarz — wykorzystał teksty liturgiczne i na nich oparł treść swojego listu. Mógł w nim nawet dosłownie te teksty cytować. W dowodzeniu jednak M. E. Boismarda mocniej trzeba podkreślić to, że list stanowi całość, która wyszła spod pióra jednego autora. Przy porównaniu zaś pierwszego listu św. Piotra z listem św. Jakuba zastrzeżenia budzi twierdzenie M. E. Boismarda, że list św. Jakuba jest schrystianizowanym pismem żydowskim ⁸⁾ złączonym z fragmentów różnego pochodzenia, z których jedne są starsze od pierwszego listu św. Piotra, a inne od tego listu są zależne.

Problem sam jest ciekawy. Widać w nim jak dzięki tekstom pierwotnej liturgii chrztu św. wiążą się w jedną całość listy, naszym zdaniem czasowo i tematycznie bardzo od siebie odległe: pierwszy list św. Piotra, list św. Jakuba i pierwszy list św. Jana. Gdyby przyjęło się rozwiązanie proponowane przez

⁷⁾ Takiego rozwiązania trzyma się E. G. Selwyn, *The First Epistle of St. Peter*, 2 ed. London 1947. C. F. D. Moule, *The Nature and Purpose of 1 Peter*, *New Testament Studies* 3 (1956) 1—11 jest zdania, że nie są przekonywujące dotychczas wysuwane argumenty tych autorów, którzy widzą liturgiczne teksty w pierwszym liście św. Piotra. Tak samo W. C. van Unnik, *Christianity according to I Peter*, *Expository Times* 68 (1956) 78—83.

⁸⁾ Opinię taką głosili: L. Massabieau, *L'Épître de Jacques est-elle oeuvre d'un chrétien?* *Revue de l'histoire des religions* 32 (1895) 249—283. Fr. Spitta, *Zur Geschichte und Literatur des Urchristentum*. 2. *Der Brief des Jacobus*. Göttingen 1896. A. Meyer, *Das Retsel des Jakobusbriefes*. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 10. Giessen 1930. G. Hartmann, *Der Aufbau des Jakobusbriefes*, *Zeitschrift für katholische Theologie* 66 (1942) 63—70. Opinia ta jednak spotkała się ze sprzeciwem wszystkich egzegetów. Poza komentarzami w tej sprawie zob. L. Cerfaux, *Revue d'Histoire Ecclesiastique* 27 (1931) 356—358.

M. E. Boismarda, wtedy inaczej niż dotychczas musiałyby wyglądać komentarze do pierwszego listu św. Piotra, a wiele zmian trzebaby wprowadzić w komentarz do listu św. Jakuba. Zanim się jednak tę propozycję przyjmie, musi się odbyć dyskusja, która wymaga wiele naukowego wysiłku i wiele czasu.

Ks. FELIKS GRYGLEWICZ
